

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων
και Αθλητισμού

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

bullying
stop

bullying ►

**Επιμόρφωση
για την ενδοσχολική
βία και τον εκφοβισμό**

υπεύθυνων αποδεκτών αναφορών στη σχολική
μονάδα

Επιμόρφωση για την Ενδοσχολική Βία και τον Εκφοβισμό (Ε.ΒΙ.Ε.)

Επιστημονική Υπεύθυνη:

Αν. Καθηγήτρια Κωνσταντίνα Τσώλη
Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, ΕΚΠΑ

Με την ευγενική επιστημονική επιμέλεια των:

Βασιλική Αρτινοπούλου

Καθηγήτρια, Πάντειον Πανεπιστήμιο
Πρόεδρος της Εθνικής Επιτροπής Εμπειρογνωμόνων
για την πρόληψη και αντιμετώπιση των φαινομένων
βίας και παραβατικότητας ανηλίκων

Θωμά Μπαμπάλη

Καθηγητής, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής
Εκπαίδευσης, ΕΚΠΑ
Μέλος της Εθνικής Επιτροπής Εμπειρογνωμόνων για
την πρόληψη και αντιμετώπιση των φαινομένων
βίας και παραβατικότητας ανηλίκων

Οι θεματικές της σύγχρονης εκπαίδευσης

- **Ενδοσχολική Βία και Εκφοβισμός (Ε.ΒΙ.Ε.): ελληνικά και διεθνή ερευνητικά δεδομένα και καλές πρακτικές**
 - **Τρόποι πρόληψης της Ενδοσχολικής Βίας και του Εκφοβισμού (Ε.ΒΙ.Ε.)**
- **Στρατηγικές διαχείρισης της Ενδοσχολικής Βίας και του Εκφοβισμού (Ε.ΒΙ.Ε.)**
- **Προσεγγίσεις αντιμετώπισης και μέθοδοι παρέμβασης στην Ενδοσχολική Βία και Εκφοβισμό (Ε.ΒΙ.Ε.)**

bullying ~~stop~~

Ενότητα

**Στρατηγικές διαχείρισης της
Ενδοσχολικής Βίας και του
Εκφοβισμού (Ε.ΒΙ.Ε.)**

Στόχοι Ενότητας

- ☐ Προσδιορισμός και περιγραφή των εννέα (9) βασικών συστατικών της «ολιστικής σχολικής προσέγγισης» για την πρόληψη και αντιμετώπιση του ενδοσχολικού εκφοβισμού.
- ☐ Παροχή συμβουλών για ανταπόκριση στην Ε.ΒΙ.Ε., σύμφωνα με πρόσφατα ερευνητικά ευρήματα.
- ☐ Εφαρμογή στρατηγικών διαχείρισης της Ε.ΒΙ.Ε. (π.χ. σχολική πολιτική, σχολικό κλίμα, συμβουλευτική, δυναμική της ομάδας).

► Περιεχόμενα Παρουσίασης

ΜΕΡΟΣ Α': «Η «ολιστική σχολική προσέγγιση»

Εννέα βασικά συστατικά της «ολιστικής σχολικής προσέγγισης»

Παρουσίαση μελέτης περίπτωσης

Σχολιασμός της μελέτης περίπτωσης

ΜΕΡΟΣ Β': Ανταπόκριση στον εκφοβισμό: 10 συμβουλές προς εκπαιδευτικούς

Ανταπόκριση στον εκφοβισμό: 10 συμβουλές προς εκπαιδευτικούς

Υποβολή αναφοράς στην πλατφόρμα και Πρωτόκολλα Διαχείρισης της Ε.ΒΙ.Ε.

Στρατηγικές διαχείρισης της Ε.ΒΙ.Ε.

«Ολιστική σχολική προσέγγιση» (whole school approach) (UNESCO, 2020)

- Μια ολοκληρωμένη «**ολιστική σχολική προσέγγιση**» συνιστά καθοριστικό παράγοντα για την αποτελεσματική μείωση του σχολικού εκφοβισμού και καταγράφει τα ακόλουθα εννέα στοιχεία ως **βασικά συστατικά** αυτής της προσέγγισης:

1. Ισχυρή πολιτική ηγεσία και νομοθετικό πλαίσιο.

2. Εκπαίδευση και υποστήριξη των εκπαιδευτικών.

3. Πρόγραμμα σπουδών, διδασκαλία και μάθηση σε ένα σχολικό κλίμα αγάπης και φροντίδας.

4. Ασφαλές ψυχολογικό και φυσικό περιβάλλον της τάξης και του σχολείου.

5. Μηχανισμοί αναφοράς, υπηρεσίες υποστήριξης και παραπομπής.

6. Συμμετοχή όλων των εμπλεκομένων στη σχολική κοινότητα (εκπ/κοί, γονείς, διευθυντές, κ.ά.).

7. Ενδυνάμωση και συμμετοχή των μαθητών/ητρίων.

8. Συνεργασίες του σχολείου με διάφορους φορείς (π.χ. ΜΚΟ, ακαδημαϊκή κοινότητα).

9. Παρακολούθηση του φαινομένου με χρήση δεδομένων.

Βασικά δεχόμουν εκφοβισμό τα πρώτα 10 χρόνια του σχολείου, από το νηπιαγωγείο, στο δημοτικό και μετά στο γυμνάσιο. Αν ένα άτομο είχε φίλους στο σχολείο, ήταν ένα ασφαλές και άνετο μέρος, αλλά αν κάποιος ένιωθε μόνος του, γινόταν πολύ προφανές κι αυτό συνέβη σε μένα.

Η εμπειρία μου ήταν να με αποκλείουν συνεχώς οι συμμαθητές μου. Συχνά με έβριζαν, με κοιτούσαν περίεργα και μιλούσαν άσχημα για εμένα. Κάπως ήταν σαν να ήταν αποδεκτό να μου φέρονται έτσι. Και παρόλο που τόσοι εκπαιδευτικοί έβλεπαν σχεδόν τα πάντα, δεν έκαναν τίποτα. Αντίθετα, μου έλεγαν επανειλημμένα να αποφεύγω τους συμμαθητές μου και να μην τους δίνω σημασία, κάτι που ήταν δύσκολο καθώς ήμασταν μόνο 20 μαθητές στην τάξη, μαζί και η αδερφή μου. Με άλλα λόγια, ένιωθα σαν να έφταιγα εγώ που οι άλλοι είχαν αυτή τη συμπεριφορά απέναντί μου και ότι εγώ ήμουν το πρόβλημα.

Οι γονείς μου ήταν ένα πού μεγάλο στήριγμα για μένα, και έκαναν ό,τι περνούσε από το χέρι τους για να βελτιώσουν την κατάσταση. Χωρίς την υποστήριξή τους, δεν θα τα είχα καταφέρει. Στην Δ' έως Στ' τάξη το πρόβλημα κλιμακώθηκε και άρχισα να δέχομαι και σωματικό εκφοβισμό, όταν ένα κορίτσι στην τάξη μου άρχισε να με χτυπάει, να μου τραβάει τα μαλλιά και να με κλωτσάει, κυρίως την ώρα του διαλείμματος. Οι γονείς μου έκαναν συναντήσεις μαζί με το προσωπικό του σχολείου και τους γονείς του κοριτσιού, αλλά τους ζητούσαν να λυπηθούμε το κορίτσι γιατί είχε πολλά προβλήματα η ίδια, αλλά δεν μπορούσαν να μας πουν περισσότερα.

Τα πράγματα άλλαξαν όταν ήρθα στο λύκειο, κάτι για το οποίο ανυπομονούσα πολύ καιρό. Εκεί, γνώρισα καθηγητές που με έπαιρναν στα σοβαρά και μου φερόντουσαν δίκαια. Με ενθάρρυναν, επίσης, για τις σπουδές μου, γεγονός που με έκανε ενδιαφέρομαι για το σχολείο και να παρακολουθώ με ευχαρίστηση τα μαθήματα. Βρέθηκα σε μια τάξη με ανθρώπους που είχαν παρόμοια με μένα ενδιαφέροντα.

Ακολουθήθηκαν τα 9 συστατικά της «ολιστικής σχολικής προσέγγισης» στην περίπτωση αυτής της μαθήτριας;

Ανταπόκριση στον εκφοβισμό: 10 συμβουλές προς εκπαιδευτικούς

- Ένας/Μία μαθητής/ρια μου εκμυστηρεύεται ότι δέχεται ενδοσχολικό εκφοβισμό. Τι κάνω; (anti-bullyingalliance.org.uk)

1.

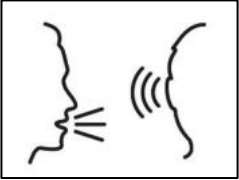
1.

«Δεν καταλαβαίνω τι συμβαίνει. Δεν ξέρω και πού να απευθυνθώ. Δεν έχω κάποιον στον οποίο να μπορώ να μιλήσω και να με καταλάβει. Κάποιον που δεν θα σε κρίνει επειδή είσαι ομοφυλόφιλος ή επειδή έχεις μια αναπηρία. Αυτό στο σχολείο μου δεν υπάρχει και αισθάνομαι όλο και πιο αποξενωμένος».

Μαθητής Γ' Γυμνασίου

- Βεβαιωθείτε ότι οι μαθητές/ήτριες και οι γονείς γνωρίζουν τη λειτουργία της Ειδικής Ψηφιακής Πλατφόρμας (<https://stop-bullying.gov.gr/>) προβαίνοντας σε συνεχή δημοσιοποίηση και διάχυσή της.
- Είναι σημαντικό να τους παρέχετε σαφείς πληροφορίες για τις διάφορες μορφές εκφοβισμού (ομοφοβικός, ρατσιστικός, σχεσιακός, κ.ά.), ώστε να αναγνωρίζουν τη μορφή που πιθανόν να βιώνουν και να νιώθουν ασφάλεια ότι σε όποιον κι αν μιλήσουν θα τους καταλάβει.
- Οι μαθητές/ήτριες χρειάζεται να γνωρίζουν και να νιώθουν ότι το σχολείο τους παρέχει υποστήριξη.

1.

Μοιραστείτε προτάσεις από τη δική σας εμπειρία:

- A) Πώς και πότε ενημερώσατε τους/τις μαθητές/ριες του σχολείου για την ψηφιακή πλατφόρμα;
- B) Προωθείτε άλλους τρόπους αναφοράς περιστατικών εκφοβισμού; Αν ναι, ποιους;
- Γ) Με ποιον/ούς τρόπο/ους κάνετε τους/τις μαθητές/ριες σας να νιώθουν ότι μπορούν να λάβουν υποστήριξη από το σχολείο σε τέτοια θέματα;

1.

«Το πρωί μας ανακοίνωσε η Διευθύντρια του σχολείου ότι υπάρχει μια ψηφιακή πλατφόρμα όπου μπορούμε να αναφέρουμε περιστατικά εκφοβισμού. Έχω σοβαρό θέμα με την Ελένη και την παρέα της. Όμως φοβάμαι ότι αν αναφέρω το περιστατικό, δεν θα μου βγει σε καλό...».

Μαθήτρια Α' Λυκείου

Φραγμοί στην αναφορά από τα παιδιά που δέχονται Ε.ΒΙ.Ε.

- **Φόβος από την ευρύτερη γνωστοποίηση:** δεν θέλουν οι άλλοι να γνωρίζουν το πρόβλημα που αντιμετωπίζουν.
- **Κοινωνικό κόστος:** φοβούνται το κοινωνικό κόστος αν το μάθουν οι συμμαθητές/ήτριά τους.
- **Απουσία ελέγχου:** φοβούνται ότι θα χάσουν τον έλεγχο της διαχείρισης του προβλήματος από το σχολείο ή το σπίτι και ο εκφοβισμός θα γίνει χειρότερος.
- **Κίνδυνος αντεκδίκησης:** φοβούνται ότι, αν οι ενήλικες επιβάλλουν τιμωρητικές συνέπειες στο παιδί που ασκεί Ε.ΒΙ.Ε., ο εκφοβισμός θα γίνει χειρότερος.
- **Λανθασμένη αντίληψη ότι ο εκφοβισμός τους αξίζει:** κάποια παιδιά θεωρούν ότι λόγω προσωπικών ελαττωμάτων τους αξίζει η απόρριψη των ομοτίμων και δεν αναγνωρίζουν την κατάσταση που βιώνουν ως εκφοβισμό.
- **Αίσθημα ντροπής:** λόγω της αδυναμίας τερματισμού της ανεπιθύμητης επιθετικότητας και της ανάγκης λήψης βοήθειας από κάποιον ενήλικα.
- **Φόβος υποτίμησης του προβλήματος:** φοβούνται ότι οι ενήλικες δεν θα καταλάβουν, θα θεωρήσουν το πρόβλημα ασήμαντο ή δεν θα δείξουν ενσυναίσθηση.
- **Υποψία ότι ο ενήλικας εγκρίνει τη συμπεριφορά:** όταν ο εκφοβισμός λαμβάνει χώρα μπροστά σε εκπαιδευτικό που δεν παρεμβαίνει, θεωρούν εσφαλμένα ότι οι ενήλικες τον εγκρίνουν και άρα ενισχύεται η αντίληψή τους ότι αξίζουν τέτοια συμπεριφορά.
- **Φόβος ειδοποίησης του γονέα:** το οικογενειακό υπόβαθρο εκλαμβάνει τον εκφοβισμό ως αδυναμία, με αποτέλεσμα η γνωστοποίηση του προβλήματος να έχει αρνητικές συνέπειες στο σπίτι.
- **Απροθυμία συζήτησης με τον/τη διευθυντή/ρια ή τον/την υπεύθυνο αποδέκτη αναφορών:** λόγω της προσωπικής και ευαίσθητης φύσης του θέματος, κάποια παιδιά πιθανόν να θέλουν να μιλήσουν σε κάποιον αγαπημένο ενήλικα εντός ή εκτός της σχολικής κοινότητας.
- **Φόβος ότι οι ενήλικες θα ευνοήσουν ή θα ταχθούν υπέρ του δημοφιλή δράστη:** μαθητές/ήτριά που είναι δημοφιλείς στους/στις συμμαθητές/ριες τους είναι δημοφιλείς και στους/στις εκπαιδευτικούς θέτοντας ζητήματα αντικειμενικότητας στη διαχείριση του εκφοβισμού.

1.

Ενέργειες για άρση των φραγμών στην αναφορά

- **Ενημερώστε τα παιδιά και εξηγήστε τους την πολιτική του σχολείου:** όλα τα παιδιά πρέπει να γνωρίζουν πώς το σχολείο διαχειρίζεται τα περιστατικά εκφοβισμού (π.χ. ποιος βλέπει τις αναφορές στην πλατφόρμα, πώς τις διαχειρίζεται).
- **Δεσμευτείτε για εμπιστευτικότητα:** όλα τα παιδιά πρέπει να γνωρίζουν ότι όλες οι συζητήσεις που αφορούν πρόβλημα εκφοβισμού μένουν εμπιστευτικές.
- **Δεσμευτείτε για συνεργασία:** όλα τα παιδιά πρέπει να γνωρίζουν ότι δεν θα ληφθεί κανένα μέτρο, πριν το ζητήσει ή εγκρίνει το ίδιο το παιδί που δέχεται Ε.ΒΙ.Ε.
- **Εκπαιδεύστε τους/τις μαθητές/ήτριες:** παρέχετε στους/στις μαθητές/ήτριες μια ολοκληρωμένη εκπαίδευση για τον εκφοβισμό, ώστε να κατανοήσουν τι είναι, για ποιον λόγο συμβαίνει και τι μπορούν να κάνουν οι ίδιοι/ες για να σταματήσει.
- **Δημιουργήστε ένα υποστηρικτικό δίκτυο ενηλίκων:** όλα τα παιδιά πρέπει να γνωρίζουν ότι μπορούν να μιλήσουν σε οποιονδήποτε ενήλικα στο σχολείο, ο οποίος και θα λάβει σοβαρά το θέμα.
- **Υπενθυμίζετε στους/στις μαθητές/ήτριες τακτικά την πολιτική του σχολείου και τις υποστηρικτικές επιλογές που έχουν στη διάθεσή τους:** είναι σημαντικό να υπενθυμίζουμε στους/στις μαθητές/ήτριες τον τρόπο αντιμετώπισης των περιστατικών εκφοβισμού και τον τρόπο υποστήριξής τους από τους ενήλικες.

Ανταπόκριση στον εκφοβισμό: 10 συμβουλές προς εκπαιδευτικούς

- Ένας/Μία μαθητής/ρια μου εκμυστηρεύεται ότι δέχεται ενδοσχολικό εκφοβισμό. Τι κάνω; (anti-bullyingalliance.org.uk)

2.

2.

«Μερικές φορές αναφέρουμε το περιστατικό στους εκπαιδευτικούς μας, αλλά δεν μας πιστεύουν. Άλλες φορές ο εκφοβισμός είναι 'αόρατος' ή όταν συμβαίνει, δεν το γνωρίζουν όλοι».

Μαθήτρια Α' Λυκείου

«Πώς περιμένεις να μάθεις κάτι, αν δεν κάνεις την κατάλληλη ερώτηση;».

Hercule Poirot

«Η διατύπωση του προβλήματος είναι συχνά περισσότερο ουσιαστική από τη λύση του».

Albert Einstein

2.

- Βεβαιωθείτε ότι λαμβάνετε κάθε αναφορά εκφοβισμού στα σοβαρά.
- Να είστε σε εγρήγορση, ώστε να εντοπίζετε κάθε σχετικό περιστατικό έγκαιρα.
- Επικοινωνείτε μεταξύ σας στον σύλλογο τα ήδη εκδηλωθέντα περιστατικά Ε.ΒΙ.Ε.
- Δημιουργείτε ευκαιρίες εκπαίδευσης των μαθητών/ριών, γονέων και μελών του προσωπικού στη διάκριση μεταξύ εκφοβισμού και βίας/επιθετικότητας.

Ανταπόκριση στον εκφοβισμό: 10 συμβουλές προς εκπαιδευτικούς

- Ένας/Μία μαθητής/ρια μου εκμυστηρεύεται ότι δέχεται ενδοσχολικό εκφοβισμό. Τι κάνω; (anti-bullyingalliance.org.uk)

3.

3.

«Στο σχολείο μας τηρούμε αρχείο συμβάντων και καταγράφουμε κάθε περιστατικό εκφοβισμού. Έτσι, μπορούμε να έχουμε και μια πιο σαφή εικόνα του φαινομένου».

Νηπιαγωγός

- Να κρατάτε αρχείο των περιστατικών-συμβάντων ανά μορφή εκφοβιστικής συμπεριφοράς, των μέτρων που λάβατε και των ενεργειών που πραγματοποιήσατε.

Ας συζητήσουμε για το περιεχόμενο και την αξιοποίηση των Πρωτοκόλλων Διαχείρισης
Ενδοσχολικής Βίας και Εκφοβισμού (Ε.ΒΙ.Ε.)...

Πρωτόκολλα Διαχείρισης των περιστατικών

ΒΗΜΑ 1: ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΤΟΥ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΟΥ Ε.ΒΙ.Ε.

ΒΗΜΑ 2: ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΕΠΙΠΕΔΟΥ ΣΟΒΑΡΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΟΥ

ΒΗΜΑ 3: ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΟΥ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΟΥ

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΩΝ

Η αναφορά και καταγραφή περιστατικών Ε.ΒΙ.Ε. συμβάλλει στη(ν):

- Αποτελεσματική διαχείριση μεμονωμένων περιστατικών.
- Παρακολούθηση και αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των στρατηγικών.
- Ενημέρωση και συμμετοχή διαφόρων ομάδων και οργανισμών, όταν απαιτείται.

Ανταπόκριση στον εκφοβισμό: 10 συμβουλές προς εκπαιδευτικούς

- Ένας/Μία μαθητής/ρια μου εκμυστηρεύεται ότι δέχεται ενδοσχολικό εκφοβισμό. Τι κάνω; (anti-bullyingalliance.org.uk)

4.

4.

«Ευτυχώς φρόντιζα να έχω αποδεικτικά στοιχεία κι έτσι με πίστεψαν. Κρατούσα στιγμιότυπα οθόνης στο κινητό μου με τις κοροϊδίες, τις βρισιές και τις απειλές τους».

Μαθήτριά Στ' Δημοτικού

Δώστε έμφαση στα γεγονότα.

Ζητήστε από τα παιδιά ή τους γονείς/ασκούντες την επιμέλεια που προβαίνουν σε αναφορά περιστατικού να κρατάνε ημερολόγιο με τα γεγονότα (π.χ. ποιοι συμμετείχαν, πότε, αν υπήρχαν παρατηρητές).

4.

Ενδεικτικό ημερολόγιο εκφοβισμού για γονείς

Ημερομηνία και ώρα	/...../.....	/...../.....	/...../.....	/...../.....	/...../.....
Πού συνέβη;					
Περιγραφή του περιστατικού: • τι έγινε; • ποιος το έκανε; • ποιος το είδε;					
Πώς επηρεάστηκε το παιδί σου βραχυπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα;					
Το ανέφερες στο σχολείο;					
Αν ναι, τι έκανε το σχολείο;					
Εντέλει, τα πράγματα έγιναν καλύτερα, χειρότερα ή δεν άλλαξαν για το παιδί σου;					

Ανταπόκριση στον εκφοβισμό: 10 συμβουλές προς εκπαιδευτικούς

- Ένας/Μία μαθητής/ρια μου εκμυστηρεύεται ότι δέχεται ενδοσχολικό εκφοβισμό. Τι κάνω; (anti-bullyingalliance.org.uk)

5.

5.

Αξιολογήστε εάν το παιδί στόχος κινδυνεύει να υποστεί βλάβη.

Λόγω του ότι κάποιες φορές είναι δύσκολη η διάκριση ανάμεσα στην επιθετικότητα που προκαλεί βλάβη και σε αυτήν που δεν προκαλεί βλάβη, μόνο το παιδί που δέχεται Ε.ΒΙ.Ε. μπορεί να καθορίσει αν αυτό που συμβαίνει είναι εκφοβισμός.

Ο εκφοβισμός προσδιορίζεται βάσει του τρόπου που το παιδί που δέχεται Ε.ΒΙ.Ε. αισθάνεται και όχι του τρόπου που το παιδί που ασκεί Ε.ΒΙ.Ε. ενεργεί ή το παιδί που δέχεται Ε.ΒΙ.Ε. αντιδρά.

5.

Ανάπτυξη σχολικής πολιτικής για την Ε.ΒΙ.Ε.

Πρόκειται για την επίσημη συγκροτημένη θέση του σχολείου για την Ε.ΒΙ.Ε.

Ως αρχές σύνταξης της πολιτικής αυτής αναφέρονται (Charlaine, 2003):

- Ο σεβασμός της ανθρώπινης προσωπικότητας και των δικαιωμάτων του παιδιού.
- Η έμφαση στη διδασκαλία – μάθηση.
- Η διασφάλιση της αίσθησης ηρεμίας και ασφάλειας για όλους.
- Ο προσδιορισμός – περιγραφή των συμπεριφορών που είναι θεμιτές – αποδεκτές στη σχολική ζωή.
- Η συμμετοχή όλων των μελών της σχολικής κοινότητας στη διαμόρφωση και άσκηση της πολιτικής, συμπεριλαμβανομένων και των μαθητών/ριών.
- Ο προσδιορισμός και η συνέπεια στις επιβραβεύσεις/ποινές για όσους/ες τηρούν ή δεν τηρούν αντίστοιχα τους κανόνες του σχολείου.
- Οι αλλαγές μετά από αξιολόγηση – ανατροφοδότηση της πολιτικής.

Η σχολική πολιτική πρέπει να δίνει πρωταρχικά έμφαση στο πώς το σχολείο θα βοηθήσει το παιδί που έχει δεχτεί εκφοβισμό και συνεπώς βλάβη και έπειτα στο τι θα γίνει με το παιδί που άσκησε τον εκφοβισμό.

5.

Υιοθέτηση Σχεδίου Διαχείρισης των Συγκρούσεων / Κρίσεων

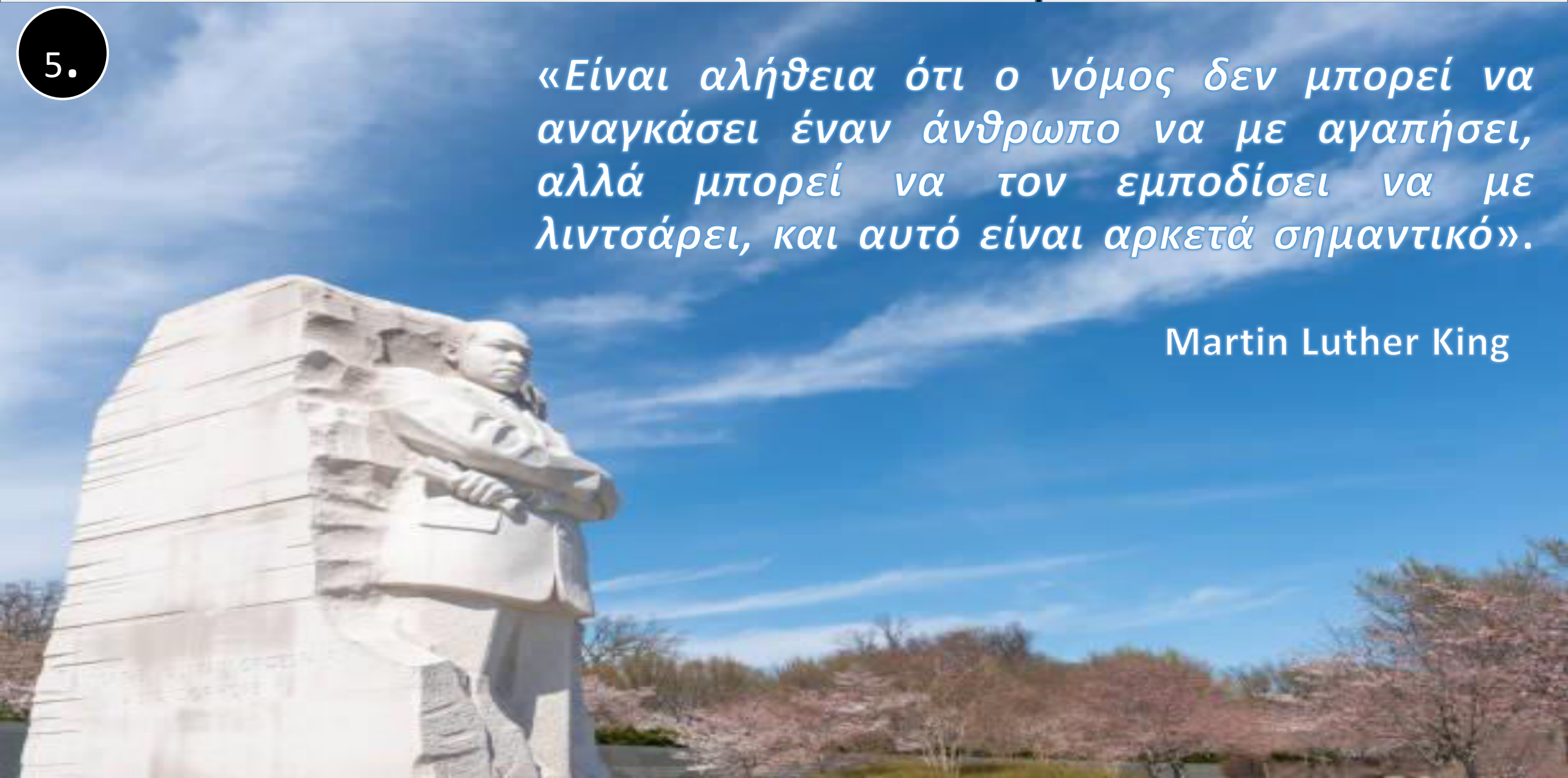
- Σύμφωνα με αποτελέσματα ερευνών, **ο βαθμός ετοιμότητας των διευθυντών/ριων σε μία κρίση παρουσιάζεται ανάλογος**, όχι τόσο με τη σοβαρότητα των περιστατικών όσο **με την οικειότητα που παρουσιάζουν οι διευθυντές/ριες με τις διάφορες κατηγορίες κρίσεων**. Για παράδειγμα, οι διευθυντές/ριες παρουσιάζουν ψηλό βαθμό ετοιμότητας στην αντιμετώπιση ενός σεισμού, περιστατικό για το οποίο έχουν ενημερωθεί, προετοιμαστεί και ασκηθεί με το προσωπικό και τους/τις μαθητές/ήτριές τους. Αντίθετα, ο αντίστοιχος βαθμός ετοιμότητας στην περίπτωση εισόδου ανεπιθύμητου προσώπου στο σχολείο, περιστατικό για το οποίο υπήρξε ελάχιστη ή ελλιπής ενημέρωση και καθόλου προετοιμασία ή άσκηση, εμφανίζεται σχετικά χαμηλός.
- **Κατάρτιση σχεδίου διαχείρισης κρίσεων με σενάρια**, όπως για παράδειγμα εισβολή εξωσχολικών στο σχολείο, βανδαλισμοί σχολικού κτιρίου, απόπειρα αυτοκτονίας μαθητή/τριας στο σχολείο, είσοδο και παρουσία της αστυνομίας στον χώρο του σχολείου (π.χ. μετά από καταγγελία και κλήση της αστυνομίας από γονέα).
- **Βασικά σημεία του σχεδίου κρίσης θεωρούνται**: η πρόληψη των συμβάντων, η προστασία της ζωής, της σωματικής ακεραιότητας και της ψυχικής, συναισθηματικής ηρεμίας μαθητών/ριών, εκπαιδευτικών, η μέριμνα για την ανάκαμψη του σχολείου μετά το κρίσιμο συμβάν, η ομαλοποίηση της σχολικής ζωής και η αξιοποίηση του συμβάντος για τη βελτίωση του τρόπου λειτουργίας του σχολείου (Brock et al., 2005).

5.

«Είναι αλήθεια ότι ο νόμος δεν μπορεί να αναγκάσει έναν άνθρωπο να με αγαπήσει, αλλά μπορεί να τον εμποδίσει να με λιντσάρει, και αυτό είναι αρκετά σημαντικό».

Martin Luther King

Ανταπόκριση στον εκφοβισμό: 10 συμβουλές προς εκπαιδευτικούς

- Ένας/Μία μαθητής/ρια μου εκμυστηρεύεται ότι δέχεται ενδοσχολικό εκφοβισμό. Τι κάνω; (anti-bullyingalliance.org.uk)

6.

6.

«Κάποιες φορές τα περιστατικά του εκφοβισμού μένουν στην αφάνεια είτε γιατί ελλοχεύει ο φόβος ότι η δημοσιοποίησή τους θα στιγματίσει τόσο τους θύτες όσο και τα θύματα, είτε γιατί υπάρχει η ανησυχία μήπως πληγεί το κύρος του σχολείου.

Επίσης, η προσφυγή στις/στους εκπαιδευτικούς θεωρείται από τις/τους περισσότερες/ους μαθήτριες/ές ως ατελέσφορη ενέργεια.

Το 48% των παιδιών αισθάνονται άγχος να μιλήσουν σε κάποιον για τον εκφοβισμό που υφίστανται».

(Αρτινοπούλου κ.ά., 2023)

Ρωτήστε το παιδί που δέχεται Ε.ΒΙ.Ε. τι θέλει να γίνει. Συζητήστε μαζί του, ακούστε τι έχει να σας πει και διαβεβαιώστε το ότι μαζί θα λύσετε το ζήτημα. Είναι σημαντικό να συμμετέχει στη διαδικασία λήψης αποφάσεων και να μην βρεθεί κάποια στιγμή προ εκπλήξεως. Σημαντικός είναι ο ρόλος της Συμβουλευτικής.

6.

Τι είναι Συμβουλευτική;

Μία διαδικασία παροχής βοήθειας στους ανθρώπους, ώστε να μάθουν πώς να λύνουν ορισμένα διαπροσωπικά συναισθηματικά προβλήματα καθώς και προβλήματα αποφάσεων.

Τι δεν είναι Συμβουλευτική;

- ο η απλή παροχή πληροφοριών, παρόλο που μπορεί να συμβεί κι αυτό, αν χρειαστεί,
- ο ο επηρεασμός των στάσεων, των πεποιθήσεων ή της συμπεριφοράς του άλλου,
- ο η επίδραση στη συμπεριφορά με πειθαναγκασμό, πίεση ή απειλή και
- ο μια οποιαδήποτε απλή συνέντευξη.

Τι είναι Σχολική Συμβουλευτική;

Η παροχή βοήθειας κατά τον προσανατολισμό στη σχολική πορεία, κατά τις διαδικασίες της μάθησης και της ανάπτυξης, και κυρίως η βοήθεια για αυτοβοήθεια και αυτοπραγμάτωση και η βοήθεια για την ανάπτυξη ατομικών ικανοτήτων και υπεύθυνης συμπεριφοράς.

(Μπρούζος, 2009)

6.

Ο εκπαιδευτικός ως λειτουργός συμβουλευτικής (1)

- **Παράγοντες που συμβάλλουν ή ευνοούν τη συμβουλευτική δράση του/της εκπαιδευτικού**
 - ✓ Η διδασκαλία, η συμβουλευτική, η αγωγή και η μάθηση είναι έννοιες τόσο στενά συνδεδεμένες, ώστε κάποιες φορές θεωρούνται και συνώνυμες.
 - ✓ Ο/Η εκπαιδευτικός αποτελεί το πλέον βασικό πρόσωπο στη σχολική ζωή του/της μαθητή/ήτριας.
 - ✓ Με την αξιοποίηση του εκπαιδευτικού ως λειτουργού συμβουλευτικής, αποφεύγεται ο κίνδυνος ψυχολογικής επιβάρυνσης ή στιγματισμού των μαθητών/ριών λόγω παραπομπής σε κάποιον ειδήμονα.
 - ✓ Η συμβουλευτική ήταν ανέκαθεν βασικό στοιχείο στις παιδαγωγικές υποχρεώσεις του εκπαιδευτικού.
 - ✓ Αποτελεί καθοριστική ανάγκη η καθιέρωση της συμβουλευτικής σε έναν τόσο ευαίσθητο χώρο όσο είναι αυτός του σχολείου.
 - ✓ Σύμφωνα με τον νόμο 1566/85, το σχολείο καλείται να συμβάλλει στην αρμονική και ολόπλευρη ανάπτυξη, εξέλιξη και ολοκλήρωση της προσωπικότητας του ατόμου.

6.

Ο εκπαιδευτικός ως λειτουργός συμβουλευτικής (2)

- **Παράγοντες που δυσχεραίνουν τη δυνατότητα συμβουλευτικής δράσης του εκπαιδευτικού**
 - ✓ Το σχολείο ως «αποδιοπομπαίος τράγος» της κοινωνίας.
 - ✓ Υπάρχουν καταλληλότερα ιδρύματα και αρμοδιότεροι λειτουργοί για την ανάληψη καθηκόντων συμβουλευτικής και προσανατολισμού.

Συμβουλευτική: Τομείς υποστήριξης των παιδιών και των εφήβων

▪ σε οτιδήποτε τα απασχολεί,▪ σε κάθε θέμα που σχετίζεται με την υγεία τους,▪ σε καθετί που αφορά τις διαπροσωπικές σχέσεις τους,▪ στην ψυχολογική στήριξή τους σε περιπτώσεις δυσκολιών ή γεγονότων που είναι δυνατό να τους προκαλέσουν ψυχολογικά προβλήματα,▪ σε θέματα σχετικά με κοινωνικές δεξιότητες και γενικότερα κοινωνικής συμπεριφοράς μέσα και έξω από το σχολείο, καθώς και με δεξιότητες μετάβασης,	▪ σε θέματα σχετικά με αξιολογικό και ιδεολογικό προσανατολισμό,▪ σε θέματα σχετικά με τη συμμετοχή τους στις εκδηλώσεις του σχολείου,▪ σε θέματα σχετικά με οικογενειακά προβλήματα,▪ στις μεθόδους προσέγγισης της γνώσης με βάση την αυτογνωσία και τους προσωπικούς στόχους τους,▪ στο άγχος των εξετάσεων και▪ στη γενικότερη ένταση που προκαλείται από την πίεση του σχολείου.

(Μπρούζος, 2009)

6.

Οι κύριες συνθήκες της προσωποκεντρικής προσέγγισης

Ο Carl Rogers (1902-1987) με την Ανθρωποκεντρική Θεωρία του θέτει στο επίκεντρο προσοχής του συμβούλου τον άνθρωπο ως πρόσωπο. Σύμφωνα με τον ίδιο, η Συμβουλευτική είναι μια πορεία κατά την οποία το άτομο διευκολύνεται στο να αναλάβει την ευθύνη να παίρνει αποφάσεις, με βάση τις δικές του προσωπικές αξιολογήσεις. Στόχος αυτής της προσέγγισης στη Συμβουλευτική δεν είναι να λύσει το άτομο ένα ειδικό πρόβλημά του, αλλά να βοηθηθεί να αναπτυχθεί για να μπορέσει να αντιμετωπίσει, τόσο το τρέχον πρόβλημα του, όσο και κατοπινά του προβλήματα, με πιο συγκροτημένο τρόπο.

Ο ίδιος ο Rogers ονόμασε «μη κατευθυντική» την αρχική θεωρητική του τοποθέτηση, διότι πίστευε πως ο άνθρωπος έχει το δικαίωμα να επιλέγει τους δικούς του στόχους, έστω και αν είναι αντίθετοι με αυτούς του συμβούλου του (Rogers & Beck, 2022).

6.

Ταξινόμηση των βασικών δεξιοτήτων του συμβούλου (Μπρούζος, 2009)

Κατανόηση

- Εμπιστοσύνη
- Ενεργητική ακρόαση
- Διάκριση στοιχείων κατά την ακρόαση

Καθοδήγηση

- Συγκέντρωση πληροφοριών
- Ανάλυση πληροφοριών
- Επεξεργασία προοπτικών αλλαγής

Διευκρίνιση Σχέσεων

- Ενθάρρυνση
- Παράφραση
- Περίληψη

6.

Ταξινόμηση των βασικών δεξιοτήτων του συμβούλου (π.χ. 1/3)

- **Θέλεις να μου πεις πώς αισθάνεσαι τελευταία;** (αφήνει στην άκρη το κινητό της και την κοιτάει στα μάτια)
- Δεν ξέρω... Δεν νιώθω και πολύ καλά... Κάποια παιδιά και, κυρίως, ο Νίκος με κοροϊδεύουν και με κάνουν να νιώθω άσχημα.
- **Καταλαβαίνω πόσο δύσκολο πρέπει να είναι για εσένα. Θα ήθελες να μου δώσεις ένα παράδειγμα από αυτά που συμβαίνουν;** (σκύβει κοντά της δείχνοντας της ενδιαφέρον)
- Ναι, χθες μου πήραν το τετράδιο και το έσκισαν. Συνέχεια με βρίζουν και γελάνε όταν περνάω από δίπλα τους...
- **Νιώθω ότι αυτή η συμπεριφορά σε πληγώνει πολύ. Μου ακούγεται σαν να νιώθεις ότι δεν σε σέβονται.**
- Ναι, και δεν ξέρω πώς να το σταματήσω. Αφού κάποιες φορές έχω σκεφτεί να μην έρθω στο σχολείο.

6.

Ταξινόμηση των βασικών δεξιοτήτων του συμβούλου (π.χ. 2/3)

- Φαίνεται ότι όλο αυτό σου δημιουργεί φόβο και άγχος. Θέλω να ξέρεις ότι είναι πολύ γενναίο το ότι μιλάς μαζί μου για αυτό το θέμα. Μπορούμε να βρούμε τρόπους να το αντιμετωπίσουμε. Θέλεις;
- Ναι, θα το ήθελα. Βέβαια, δεν ξέρω αν θα αλλάξει κάτι.
- Καταλαβαίνω τις αμφιβολίες σου. Τι πιστεύεις ότι μπορεί να κρύβεται πίσω από τη συμπεριφορά τους;
- Δεν ξέρω. Μάλλον το κάνουν για να φαίνονται καλύτεροι στους άλλους.
- Αυτό είναι πολύ πιθανό. Μερικές φορές οι άνθρωποι που εκφοβίζουν μπορεί να νιώθουν ανασφάλεια και δείχνουν με λάθος τρόπο δύναμη. Όμως αυτό δεν δικαιολογεί τη συμπεριφορά τους. Πάμε να δούμε τι μπορούμε να κάνουμε για να προστατεύσουμε εσένα. Συμφωνείς;

Ταξινόμηση των βασικών δεξιοτήτων του συμβούλου (π.χ. 3/3)

- Ναι, αλλά πώς;
- Ας ξεκινήσουμε από μικρά βήματα. Μπορούμε να βρούμε τρόπους να προστατεύσεις τον εαυτό σου ή να εξασκήσουμε μαζί τι θα πεις αν σε πειράξουν ξανά. Τι σε βοηθάει περισσότερο;
- Νομίζω το να ξέρω τι να πω. Δεν θέλω να δείχνω ότι φοβάμαι.
- Ωραία, ας ξεκινήσουμε. Θέλω να ξέρεις ότι είμαι εδώ για εσένα και ότι αξίζεις κάθε σεβασμό.
- Ευχαριστώ. Νιώθω λίγο καλύτερα...

Στον παραπάνω διάλογο να εντοπίσετε βασικές δεξιότητες ενός συμβούλου.

6.

Ταξινόμηση των βασικών δεξιοτήτων το

Ενεργητική ακρόαση

1/3)

- **Θέλεις να μου πεις πώς αισθάνεσαι τελευταία;** (αφήνει στην άκρη το κινητό της και την κοιτάει στα μάτια)

• Δεν ξέρω... Δεν μπορώ να σου πω... Κό
κυρίως, ο Νίκος με κ

Κατανόηση της
κατάστασης

Συγκέντρωση
πληροφοριών

Ενεργητική ακρόαση

**...πόσο δύσκολο πρέπει να είναι για εσένα. Θα
ηθελες να μου δώσεις ένα παράδειγμα από αυτά που
συμβαίνουν;** (σκύβει κοντά της δείχνοντας της ενδιαφέρον)

Παράφραση

...ες μου πήραν το τετράδιο και το έσκισαν. Συνέχεια με
...ουν με άσχημα ονόματα και γελάνε όταν περνάω από
...ους...

- **Νιώθω ότι αυτή η συμπεριφορά σε πληγώνει πολύ. Μου ακούγεται σαν να νιώθεις ότι δεν σε σέβονται.**
- **Ναι, και δεν ξέρω πώς να το σταματήσω. Αφού κάποιες φορές έχω σκεφτεί να μην έρθω στο σχολείο.**

6.

Εμπιστοσύνη

των βασικών δεξιοτήτων του

Διάκριση στοιχείων

2/3)

- Φαίνεται ότι όλο αυτό σου δημιουργεί φόβο και άγχος. Θέλω να ξέρεις ότι είναι πολύ γενναίο να μιλάς με μένα για αυτό το θέμα. Μπορούμε να βρούμε λύσεις και να το αντιμετωπίσουμε. Θέλεις;

Διάκριση στοιχείων

- Ναι, θα το ήθελα. Βέβαια, δεν ξέρω αν θα αλλάξει κάτι.
- Καταλαβαίνω τις αμφιβολίες σου. Τι πιστεύεις ότι μπορεί να κρύβεται πίσω από αυτές τις συμπεριφορές;
- Δεν ξέρω, αλλά θα ήθελα να μιλήσω για να φαίνονται οι πληροφορίες στους άλλους.

Ανάλυση πληροφοριών

Συγκέντρωση
πληροφοριών

- Αυτό είναι πολύ πιθανό. Μερικές φορές οι άνθρωποι που εκφοβίζουν μπορεί να νιώθουν ανασφάλεια και δείχνουν με λάθος τρόπο δύναμη. Όμως αυτό δεν δικαιολογεί τη συμπεριφορά τους. Πάμε να δούμε τι μπορούμε να κάνουμε για να προστατεύσουμε εσένα. Συμφωνείς;

Περίληψη

6.

Ταξινόμηση των βασικών δεξιοτήτων του συμβούλου (π.χ. 3/3)

Επεξεργασία προοπτικών
αλλαγής

- Ναι, αλλά πώς;
- Ας ξεκινήσουμε από μικρά βήματα. Μπορούμε να βρούμε τρόπους να προστατεύσεις τον εαυτό σου ή να εξασκήσουμε μαζί τι θα πεις αν σε πειράξουν ξανά. Τι σε βοηθάει περισσότερο;
- Νομίζω το Δεν θέλω να δείχνω ότι φοβάμαι
- Ωραία, ας ξεκινήσουμε. Θέλω να ξέρεις ότι είμαι εδώ για εσένα και ότι αξίζεις κάθε σεβασμό.
- Ευχαριστώ. Νιώθω λίγο καλύτερα...

6.

Ο διάλογος αλλιώς....

Απουσία ενεργητικής
ακρόασης

Απουσία κατανόησης

Απουσία εμπιστοσύνης

Επικρίνει την Ελένη. Κάνει
μια μικρή διάλεξη.
Προσφέρει συμβουλές που
δεν της ζητήθηκαν.

- **Θέλεις να μου πεις πώς αισθάνεσαι τελευταία;** (κάθεται στην οθόνη του κινητού της κοιτάζοντας την οθόνη του κινητού της)
...Δεν νιώθω και πολύ καλά... Κάποια παιδιά και, κυρίως, ο πατέρας μου με κοροϊδεύουν και με κάνουν να νιώθω άσχημα.
- **Απλά, τι σου κάνουν;** (συνεχίζει να κοιτάει την οθόνη του κινητού της)
Μου πήραν το τετράδιο και το έσκισαν. Συνέχεια με κάνουν να νιώθω άσχημα ονόματα και γελάνε όταν περνάω από μπλά τους...
- **Μήπως τους έκανες εσύ κάτι και σου φέρονται με αυτόν τον τρόπο;**
Όχι, τίποτα σου το ορκίζομαι (φωνάζει δυνατά και κλαίει)
- **Κοίτα, Ελένη, είσαι πλέον μεγάλο παιδί, δεν είσαι μωρό. Μην θυμώνεις κάθε φορά που κάποιος σου φέρεται ψυχρά ή σε προσβάλλει. Προσπάθησε να το ξεχάσεις. Πάρε τηλέφωνο κάποια συμμαθήτριά σου, διάβασε ένα βιβλίο ή δες για λίγο τηλεόραση.**
- (Η Ελένη φεύγει από την αίθουσα περισσότερο θυμωμένη και απογοητευμένη).

Ανταπόκριση στον εκφοβισμό: 10 συμβουλές προς εκπαιδευτικούς

- Ένας/Μία μαθητής/ρια μου εκμυστηρεύεται ότι δέχεται ενδοσχολικό εκφοβισμό. Τι κάνω; (anti-bullyingalliance.org.uk)

7.

7.

«Μου έλεγαν ότι προκαλώ την εκφοβιστική συμπεριφορά, επειδή δείχνω ή συμπεριφέρομαι διαφορετικά. Αντί να κάνουν κάτι για να σταματήσουν τον εκφοβισμό, μου έλεγαν απλά ότι έπρεπε να βρω έναν τρόπο να ενταχθώ στην ομάδα για να ταιριάζω, γιατί ήμουν διαφορετική».

Μαθήτρια Β' Γυμνασίου

Βεβαιωθείτε ότι η ανταπόκρισή σας στον εκφοβισμό προκαλεί και αλλάζει την ίδια την εκφοβιστική συμπεριφορά και όχι το παιδί που εκφοβίζεται. Οι μαθητές/ριες αναφέρουν ότι κάποιοι ενήλικες τους λένε: «αν έκανες αυτό..., δεν θα σε εκφόβιζαν». Δεν υπάρχει ποτέ δικαιολογία για τον εκφοβισμό κάποιου ατόμου.

Ξέρετε ποιες ομάδες μαθητών/ριών βρίσκονται σε μεγαλύτερο κίνδυνο να υποστούν ενδοσχολικό εκφοβισμό;

Παιδιά υπό φροντίδα (αναδοχή, επιτροπεία, ασυνόδευτα)	Παιδιά από εθνικές και θρησκευτικές μειονότητες	Παιδιά που δέχονται σεξουαλικό εκφοβισμό
Παιδιά διαφορετικά στην εμφάνιση	Παιδιά με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες	Παιδιά που ανήκουν στη ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα
1	2	3
4	5	6

Παιδιά
σε
κίνδυνο
(at risk)
ενδο-
σχολικού
εκφο-
βισμού

7.

Σχολικό κλίμα-Κλίμα σχολικής τάξης

(Acosta et al., 2019; Babalis & Tsoli, 2017; Μπαμπάλης, 2011)

Το σχολικό κλίμα έχει οριστεί ως η ποιότητα και η συχνότητα των αλληλεπιδράσεων μεταξύ των ενηλίκων και των μαθητών/ριών, αλλά και ως η ατμόσφαιρα του σχολικού περιβάλλοντος, η οποία χαρακτηρίζεται από τα στοιχεία της κοινωνικής συμβίωσης των μελών της σχολικής τάξης ως κοινωνικής ομάδας.

Το κλίμα της σχολικής τάξης περιλαμβάνει το στυλ διδασκαλίας του/της εκπαιδευτικού, τις μορφές της συμπεριφοράς που αναπτύσσονται εντός της τάξης, τη διεύθυνση των αντικειμένων του χώρου και τις διαπροσωπικές σχέσεις εκπαιδευτικού και μαθητών/ριών.

Χαρακτηριστικά θετικού κλίματος

Χαρακτηριστικά αρνητικού κλίματος

7.

Διαχείριση της σχολικής τάξης: από πρακτικές πειθαρχίας και διαχείρισης της συμπεριφοράς σε υποστηρικτικά περιβάλλοντα μάθησης και δημιουργία κοινότητας

- Δεδομένου ότι ένα μεγάλο ποσοστό των περιστατικών Ε.ΒΙ.Ε. λαμβάνει χώρα μέσα στην τάξη, κρίνεται απαραίτητη η αποτελεσματική διαχείριση της σχολικής τάξης.
- Οι εκπαιδευτικοί που διαχειρίζονται αποτελεσματικά τις τάξεις τους εμφανίζουν χαμηλότερα ποσοστά εκφοβισμού.

1. Υψηλές
προσδοκίες

2. Ρουτίνες και
διαδικασίες

3. Επικέντρωση
του μαθήματος

4. Ενεργητική
συμμετοχή

5.
Συνεργατικές
μέθοδοι

7.

- Το National School Climate Center προσδιορίζει πέντε αλληλένδετες περιοχές του σχολικού κλίματος (Thara et al., 2013):
 1. **Ασφάλεια:** σωματική, κοινωνική και συναισθηματική ασφάλεια καθώς και κανόνες και προσδοκίες.
 2. **Σχέσεις:** σχολική διασύνδεση, υποστήριξη από συνομηλίκους και την κοινότητα, σεβασμός της διαφορετικότητας.
 3. **Διδασκαλία και μάθηση:** υποστήριξη για ακαδημαϊκή μάθηση, προσδοκίες μαθητών/ριών και εκπαιδευτικών και επαγγελματικές σχέσεις.
 4. **Περιβάλλον:** φυσικό περιβάλλον, πόροι και ποιότητα των υλικών.
 5. **Διαδικασία σχολικής βελτίωσης:** λήψη αποφάσεων και εφαρμογή παρεμβάσεων βάσει ερευνητικά τεκμηριωμένων δεδομένων.

- 1 στους 10 μαθητές/ήτριες που συμμετείχαν στις εξετάσεις του προγράμματος PISA 2022 ανέφερε ότι δεν αισθανόταν ασφάλεια στο σχολείο.
- Αυτή η έλλειψη ασφάλειας μαζί με την ανία βρίσκονταν στη λίστα των σημαντικότερων λόγων που εγκατέλειπαν το σχολείο (OECD, 2023).

7.

10 συμβουλές για την ανάπτυξη θετικού σχολικού κλίματος και την πρόληψη της Ε.ΒΙ.Ε. (Hinduja & Patchin, 2018)

1. Προάγετε την ενημέρωση και την ευαισθητοποίηση.
2. Αναπτύξτε ανοιχτές γραμμές επικοινωνίας.
3. Μάθετε τα ονόματα των μαθητών/ριών σας.
4. Αναπτύξτε σχέσεις με τους/τις εμπλεκόμενους/ες-συμμετέχοντες/ουσες.
5. Εγκαθιδρύστε συστήματα ανώνυμης αναφοράς.
6. Δώστε ελπίδα.
7. Δημιουργήστε καμπάνιες θετικών κοινωνικών προτύπων.
8. Ζητήστε τη βοήθεια των μαθητών/ριών.
9. Συλλέξτε δεδομένα.
10. Ποτέ μην σταματάτε να μαθαίνετε.

7.

Ενδεικτικά παραδείγματα πρακτικών ανάπτυξης θετικού κλίματος

- **‘Ένα φίλος για κάθε παιδί’:** «υιοθέτηση» των νέων μαθητών/ητριών π.χ. πρώτης δημοτικού από τα παιδιά μεγαλύτερων τάξεων -ένα παιδί ανά νέο/α μαθητή/ήτρια.
- **‘Καθημερινοί χαιρετισμοί’:** κάθε μέρα ένας/μία μαθητής/ρια στέκεται στην πόρτα και χαιρετάει με διάφορους τρόπους κάθε συμμαθητή/ρια ξεχωριστά (π.χ. αγκαλιά, κόλλα πέντε, χτύπημα του αγκώνα).
- **Το ‘κουτί των παραπόνων’:** τοποθέτηση σε κάθε σχολική τάξη κουτιού όπου μπορούν να γράφουν ανώνυμα τα παιδιά το πρόβλημα που αντιμετωπίζουν και το οποίο θα ανοίγει ο/η εκπαιδευτικός στο τέλος της εβδομάδας και θα συζητά με την υπεύθυνη διεπιστημονική ομάδα, για να σχεδιάζουν τρόπους παρέμβασης (π.χ. συζήτηση, παιχνίδια ρόλων) και αντιμετώπισης.
- **Η ‘ώρα του κύκλου’:** Ενθάρρυνση των μαθητών/τριών να μιλούν για τα προβλήματά τους σε ένα ασφαλές πλαίσιο. Για τον σκοπό αυτόν ορίζεται μία ώρα/εβδομάδα για ομαδική συζήτηση με τους ψυχολόγους και τους κοινωνικούς λειτουργούς του σχολείου.

Ανταπόκριση στον εκφοβισμό: 10 συμβουλές προς εκπαιδευτικούς

- Ένας/Μία μαθητής/ρια μου εκμυστηρεύεται ότι δέχεται ενδοσχολικό εκφοβισμό. Τι κάνω; (anti-bullyingalliance.org.uk)

8.

8.

«Το περιστατικό συζητήθηκε στον Σύλλογο Διδασκόντων, λήφθηκαν οι ανάλογες αποφάσεις και κοινοποιήθηκαν τα μέτρα στη σχολική κοινότητα».

Μαθήτρια Γ' Γυμνασίου

Να είστε σαφείς σχετικά με την ανταπόκρισή σας στον εκφοβισμό.

**Έχετε αντιμετωπίσει περιστατικό/α ενδοσχολικής βίας και εκφοβισμού στο σχολείο σας;
Τι κάνατε;**

Αξιοποιήσατε τη δυναμική της ομάδας;

8.

Αξιοποίηση της δυναμικής της ομάδας

«Η ομάδα είναι ένα δυναμικό σύνολο ατόμων με κάποιο σκοπό, που κάτω από συνθήκες που ευνοούν την ενότητα, εξελίσσεται σε ένα οργανωμένο σύστημα με αλληλεξαρτώμενους ρόλους, θεσμούς, κοινούς στόχους, αξίες, στάσεις και ομοιογενή συμπεριφορά, που ικανοποιεί τις ανάγκες των μελών» (Γεώργας, 1995).

Ποιες ομάδες σας έρχονται στο νου, όταν αναφερόμαστε στο σχολείο;

Ομάδα
συνομηλίκων

Κοινότητα

Οικογένεια

Ομάδες
δράσης

Βοηθητικό
προσωπικό

Σύλλογος
Διδασκόντων

8.

Δυναμική της ομάδας των συνομηλίκων

- Η αποδοχή του ατόμου από την ομάδα επιδρά στην ανάπτυξη της αυτοεκτίμησής του και την ψυχική του υγεία, ιδιαίτερα στην εφηβεία (Τσιμπουκλή, 2012).
- Βαθμός κυριαρχίας: αναφέρεται στην ισχύ του παιδιού απέναντι στα άλλα παιδιά και στην υψηλή θέση που κατέχει στην κοινωνική ιεραρχία της ομάδας.
- Ο εκφοβισμός μπορεί να χρησιμοποιείται ως μέσο επηρεασμού της κοινωνικής ιεραρχίας.
- Βαθμός δημοφιλίας: αναφέρεται στο πόσο αγαπητό και συμπαθές είναι ένα παιδί από τα άλλα παιδιά.

Δημοφιλή

ελκυστική
εξωτερική
εμφάνιση, υψηλή
διαπροσωπική
επάρκεια,
υψηλές
ακαδημαϊκές
επιδόσεις

Απορριπτόμενα- επιθετικά

χρήση
επιβολής,
επίκριση,
υπερεκτίμηση
της κοινωνικής
τους θέσης

Απορριπτόμενα- αποσυρμένα

χαμηλή
αυτοεκτίμηση,
απουσία στενών
φίλων,
ανωριμότητα,
υπερευαισθησία
στην κριτική

Παραμελημένα

ελλιπείς
κοινωνικές
δεξιότητες,
παθητικότητα,
συστολή

Αμφιλεγόμενα

επιθετικότητα
και κοινωνικές
δεξιότητες

Στον Μέσο όρο

στον μέσο
όρο των
προτιμήσεων
από τους/τις
συμμαθητές/
ήτριάς τους

Η φιλία μπορεί να διαδραματίσει προστατευτικό ρόλο στον σχολικό εκφοβισμό.

Αν ένα παιδί έχει έστω έναν καλό φίλο, ανεξάρτητα από την κοινωνική του θέση και την αποδοχή του από την ομάδα, τότε μειώνονται οι πιθανότητες θυματοποίησης.

Η φιλία αποτελεί παράγοντα υποστήριξης των θυμάτων, καθώς οι αλληλεπιδράσεις με φίλους συμβάλλουν στην ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων αντισταθμίζοντας τις αρνητικές συνέπειες της θυματοποίησης.

Τα παιδιά που θυματοποιούνται συχνά απορρίπτονται από τους/τις συμμαθητές/ριές τους, έχουν λιγότερους/ες φίλους/ες και είναι κοινωνικά απομονωμένα στο σχολείο.

Η προσπάθεια των γονέων να γνωρίζουν με ποιον συναναστρέφονται τα παιδιά τους μπορεί πράγματι να λειτουργήσει ως προστατευτικό φράγμα.

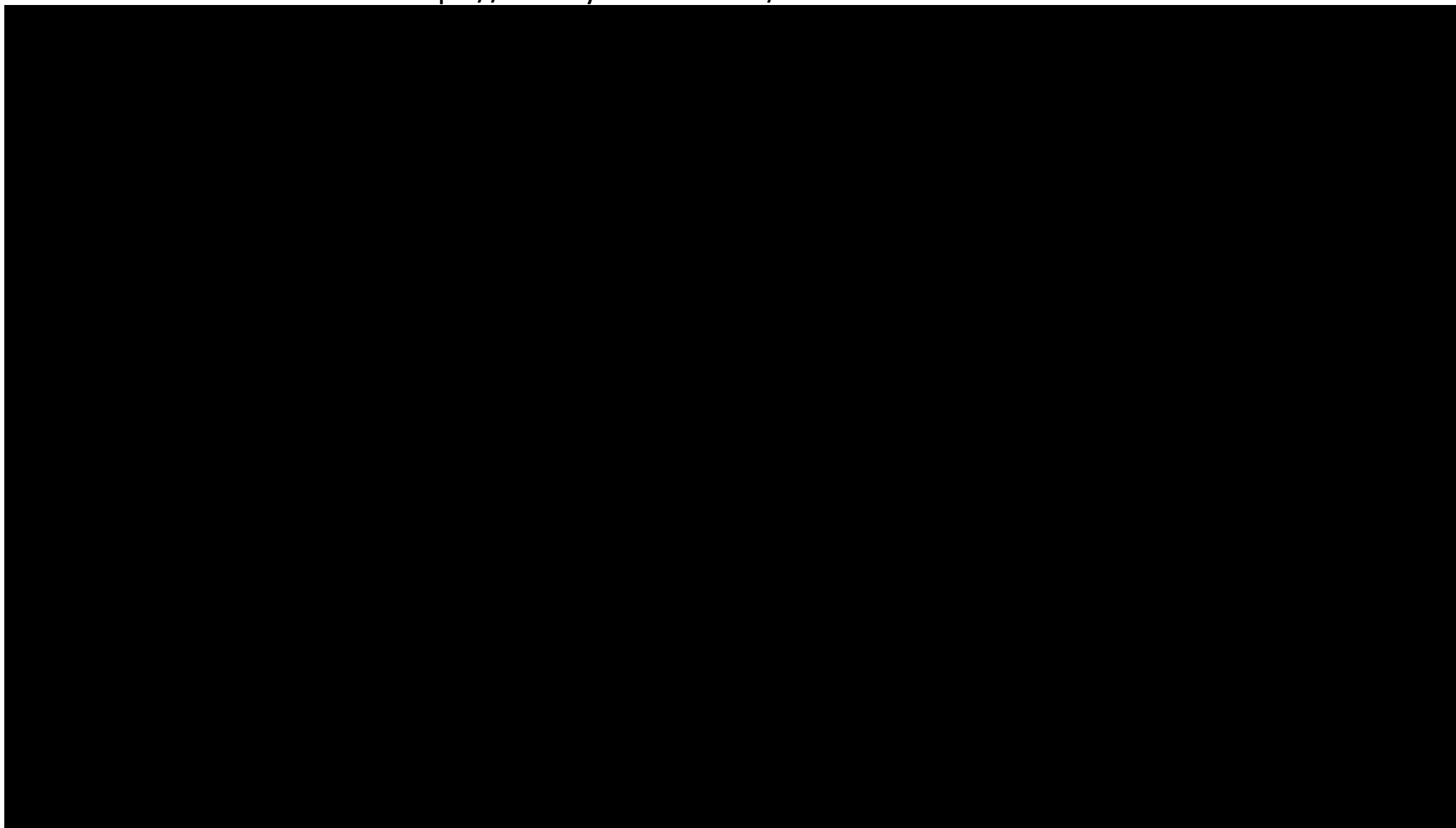

‘Η επίδραση των παρευρισκομένων’ (The Bystander Effect)

<https://www.youtube.com/watch?v=7JUzzBmbchs>

8.

8.

Οικογένεια

- Η οικογενειακή ζωή είναι το πρώτο σχολείο της συναισθηματικής αγωγής. Τα παιδιά επαναλαμβάνουν πολλές φορές αυτά που βλέπουν να κάνουν οι «σημαντικοί άνθρωποι» της ζωής τους, οι οποίοι τα διδάσκουν τόσο με άμεσο τρόπο, δηλαδή μέσα από αυτά που οι γονείς λένε στα παιδιά τους, όσο και με έμμεσο τρόπο, δηλαδή μέσα από το προσωπικό τους παράδειγμα (Goleman, 2011).

8.

Οικογένεια και γονικό στυλ

- Το γονικό στυλ αναφέρεται στο πώς τα ίδια τα παιδιά αντιλαμβάνονται και εισπράττουν τη συμπεριφορά των γονέων τους.

		Βαθμός Απαιτητικότητας	
		Υψηλός	Χαμηλός
Βαθμός Φροντίδας	Υψηλός	Διαλεκτικό στυλ	Παραχωρητικό στυλ
	Χαμηλός	Αυταρχικό στυλ	Αδιάφορο στυλ

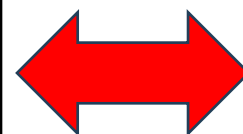

8.

Γονικό στυλ και εκφοβισμός: τι λένε οι έρευνες...

ΕΤΟΣ/ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ	ΔΕΙΓΜΑ	ΜΕΘΟΔΟΣ/ΕΡΓΑΛΕΙΟ	ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ
2021 Ariyanti et al.	261 έφηβοι/ες	Ερωτηματολόγιο	Το αυταρχικό γονικό στυλ σχετίζεται με τη συμπεριφορά του παιδιού που ασκεί Ε.ΒΙ.Ε., ενώ το παραχωρητικό με τη συμπεριφορά του παιδιού που δέχεται Ε.ΒΙ.Ε.
2023 Chairunnisa et al.	Άρθρα	Συστηματική Βιβλιογραφική Ανασκόπηση	Τα γονικά στυλ υψηλής απαιτητικότητας και φροντίδας μπορούν να μειώσουν σημαντικά τις συμπεριφορές εκφοβισμού των εφήβων. Το γονικό στυλ που συνδέεται ευρέως με τον εκφοβισμό είναι το αυταρχικό.
2024 Chu & Chen	Άρθρα	Μετα-ανάλυση	Η αρνητική/σκληρή ανατροφή των παιδιών και η χαμηλή γονική φροντίδα συσχετίστηκαν θετικά με τη διάπραξη εκφοβισμού και τη θυματοποίηση.
2023 Pirc et al.	202 μαθητές/ριες Α' & Β' Γυμνασίου	Ερωτηματολόγιο	Το διαλεκτικό γονικό στυλ προέβλεψε θετικά τη συναισθηματική ρύθμιση, ενώ το αυταρχικό προέβλεψε θετικά τον σχεσιακό και σωματικό εκφοβισμό.
2024 Putri et al.	1855 έφηβοι/ες	Ερωτηματολόγιο	Υπάρχει μεγάλη πιθανότητα τα πολύ αυστηρά ή πολύ επιτρεπτικά γονικής στυλ να οδηγήσουν σε συμπεριφορά εκφοβισμού.
2016 Rajendran et al.	162 παιδιά από την προσχολική τους ηλικία μέχρι τα 9 τους έτη	Διαχρονική μελέτη	Η μεγαλύτερη υποστήριξη των γονέων για την αυτονομία του παιδιού τους σε ηλικία 4-5 ετών σχετίζεται με μειωμένο εκφοβισμό.

8.

Ο γιος μου είναι στο Γυμνάσιο για λίγο περισσότερο από μια εβδομάδα. Στο χέρι του εδώ έχει καταγράψει πόσες φορές τις τελευταίες δύο ημέρες έχει δεχτεί εκφοβισμό, λεκτικό ή σωματικό. Είναι αποκαρδιωτικό. Συνολικά 21 φορές. Τα σχολεία πρέπει να αντιμετωπίσουν περισσότερο παιδιά που ασκούν Ε.Β.Ι.Ε. Στους γονείς τους θα πρέπει να επιβληθεί πρόστιμο.

8.

Συνεργασία σχολείου-οικογένειας-κοινότητας

- 4 βασικά συστατικά (Collins & Harlacher, 2023):

1. Συμπεριληπτική σχολική κουλτούρα

Καλωσήρθατε
Welcome
Добро пожаловать
Mirëseardhje

*‘Αν ήμουν γονέας και έφερνα το παιδί μου
σε αυτό το σχολείο, θα αισθανόμουν ότι
είναι ασφαλές;’*

*‘Αν είχα παιδί με σωματική αναπηρία, θα
ένιωθα ευπρόσδεκτος/η με την ευκολία
πρόσβασης μέσα στο κτίριο;’*

Τι λένε οι εκπαιδευτικοί

Οι γονείς δεν ασχολούνται με το σχολείο, γιατί:

- 1. Η συμμετοχή τους δεν θα είχε καμία επίδραση**
- 2. Δεν ξέρουν πώς**
- 3. Δεν έχουν τον χρόνο**

Πράξεις όχι λόγια...

8.

Συνεργασία σχολείου-οικογένειας-κοινότητας

- 4 βασικά συστατικά (Collins & Harlacher, 2023):

2. Επικοινωνία

‘Η πόρτα του σχολείου πρέπει να ανοίγει και από τις δύο πλευρές’.

Το σχολείο πρέπει πρώτο να επικοινωνήσει με τις οικογένειες για να τις ενημερώσει για την πρόληψη και την αντιμετώπιση του εκφοβισμού και ταυτόχρονα να παράσχει πολλαπλούς τρόπους αμφίδρομης επικοινωνίας, όπως για παράδειγμα:

- ✓ Στο Newsletter, την ανάρτηση στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και το e-mail συμπεριλαμβάνεται e-mail ή τηλέφωνο επικοινωνίας με το σχολείο για πιθανές ανησυχίες.
- ✓ Διερευνάται με ερωτηματολόγια ποιο θα ήταν το πρώτο μέρος που θα ανέτρεχαν οι γονείς για να συλλέξουν πληροφορίες σε περίπτωση που το παιδί τους δεχόταν εκφοβισμό. Προβαίνουν στις απαραίτητες ενέργειες ανάλογα με τις απαντήσεις τους (π.χ. προσθήκη στο πάνω μέρος της ιστοσελίδας πεδίου ‘Πατήστε εδώ’ ή υποστήριξη του προσωπικού του σχολείου για το πώς να απαντά σε σχετικά e-mails).

8.

Συνεργασία σχολείου-οικογένειας-κοινότητας

- 4 βασικά συστατικά (Collins & Harlacher, 2023):

3. Συμμετοχή όλων των οικογενειών

Διαμόρφωση θετικών σχέσεων (κυρίως εμπιστοσύνη)

Πριν το περιστατικό
(ενημέρωση για μη αποδοχή του εκφοβισμού,
παροχή πολλαπλών μεθόδων αναφοράς, σαφής
περιγραφή του Σχεδίου Δράσης)

Κατά τη διάρκεια
(εξασφάλιση της ασφάλειας του παιδιού,
δεν αναγκάζουμε τα παιδιά να
απολογηθούν)

Μετά το περιστατικό
(έγκαιρη επικοινωνία με τις οικογένειες, υποστήριξη
των εμπλεκόμενων, εφαρμογή των προβλεπόμενων
διαδικασιών, επικοινωνία με οικογένειες μετά από
μέρες ή βδομάδες)

Βελτίωση της αυτο- αποτελεσματικότητας των οικογενειών

Ενίσχυση της πίστης της
ικανότητας των γονέων να
προστατεύσουν τα παιδιά
τους.

Οργάνωση και παρακολούθηση ημερίδων
(σε σχετικά θέματα που ενδιαφέρουν τους
ίδιους, με δυνατότητα διαδικτυακής
παρακολούθησης, με συμμετοχή των
παιδιών, σε συνεργασία με την τοπική
κοινότητα και εθελοντές για θέματα, όπως η
μετακίνηση, η φύλαξη).

Συμμετοχή των γονέων στη λήψη αποφάσεων για την πρόληψη της Ε.ΒΙ.Ε.

Συμμετοχή στη διαμόρφωση
της πολιτικής του σχολείου για
την πρόληψη και αντιμετώπιση
της Ε.ΒΙ.Ε.

Είναι ευκολότερο να κάνουμε
δύσκολες συζητήσεις με γονείς –
συνεργάτες, παρά όταν γίνονται
δέκτες έτοιμων αποφάσεων με
τις οποίες δεν συμφωνούν.

8.

Συνεργασία σχολείου-οικογένειας-κοινότητας

- 4 βασικά συστατικά (Collins & Harlacher, 2023):

4. Σύνδεση με την κοινότητα

- Σύντομη έρευνα για συλλογή πληροφοριών για τους γονείς (εργασία, δεξιότητες/ικανότητες, επαγγελματικές συνδέσεις με την κοινότητα).
- Συνεργασία με πρόσωπα που έχουν επαφή καθημερινά οι μαθητές/ήτριες, όπως οι προπονητές αθλημάτων, ιδιοκτήτες καταστημάτων, επαγγελματίες χώρων που βρίσκονται κοντά στα ενδιαφέροντα των νέων (π.χ. υπολογιστών, ηλεκτρονικών συσκευών, αθλητικών ειδών, ειδών ρουχισμού), εκπροσώπων θρησκειών, κοινωνικών συλλογικοτήτων, κ.ά.
- Δωρεάν (με τη συμμετοχή χορηγών) και εθελοντική συμμετοχή των μαθητριών/ών σε δραστηριότητες ευρείας κλίμακας, όπως αθλήματα, χορούς, τέχνες που είναι ευεργετικές για την πρόληψη της βίας και προσφέρουν ευκαιρίες για ανάπτυξη φιλιών, βελτιώνουν την αυτοεκτίμηση, τη συμμετοχή, τη δέσμευση και την εξάσκηση των κοινωνικών και συναισθηματικών δεξιοτήτων.
- Χαρτογράφηση των παρεχόμενων τοπικών υπηρεσιών (π.χ. ψυχικής υγείας).

8.

Διεπιστημονικές ομάδες

- Με δεδομένο ότι η Ε.ΒΙ.Ε. έχει πολλές διαστάσεις και πολλαπλά αίτια, οι μεικτές ομάδες (αποτελούμενες από εκπαιδευτικούς, σχολικούς ψυχολόγους, κοινωνικούς λειτουργούς, γονείς, μαθητές/ριες) κρίνονται ως καταλληλότερες, καθώς:
 - ✓ προσφέρουν διεπιστημονική προσέγγιση,
 - ✓ διευκολύνουν την επικοινωνία και τη διάχυση της απόφασης στη σχολική κοινότητα,
 - ✓ απαλλάσσουν από το άγχος να αποφασίζει ο «ένας» (π.χ. διευθυντής),
 - ✓ διαμορφώνουν κοινότητες μάθησης και πρακτικής εξάσκησης.

Ανταπόκριση στον εκφοβισμό: 10 συμβουλές προς εκπαιδευτικούς

- Ένας/Μία μαθητής/ρια μου εκμυστηρεύεται ότι δέχεται ενδοσχολικό εκφοβισμό. Τι κάνω; (anti-bullyingalliance.org.uk)

9.

9.

«Το 22% των καταγγελιών στα σχολεία αφορούν τον εκφοβισμό... έρχεται δεύτερος μετά τα θέματα πειθαρχίας-συμπεριφοράς. Οι καταγγελίες αφορούν το ότι το σχολείο δεν ασχολείται με τον εκφοβισμό».

Μην σταματήσετε μέχρι να επιλυθεί το περιστατικό.

Πιστεύετε ότι ισχύει κάτι τέτοιο; Ναι ή όχι και γιατί;

Ανταπόκριση στον εκφοβισμό: 10 συμβουλές προς εκπαιδευτικούς

- Ένας/Μία μαθητής/ρια μου εκμυστηρεύεται ότι δέχεται ενδοσχολικό εκφοβισμό. Τι κάνω; (anti-bullyingalliance.org.uk)

10.

10.

‘Όταν δεν αρέσει μια παράσταση, δεν αλλάζεις το κοινό, αλλάζεις την παράσταση’ (Μπέρτολτ Μπρεχτ).

‘Αν δεν σου αρέσει κάτι, άλλαξέ το. Αν δεν μπορείς να το αλλάξεις, άλλαξε τον τρόπο που το αντιμετωπίζεις. Μην παραπονιέσαι’ (Maya Angelou).

Συνεχίστε να μαθαίνετε, να αλλάζετε και να βελτιώνεστε σε αυτό που κάνετε.

Τι θα άλλαζες σε σένα, για να προλάβεις ή να αντιμετωπίσεις την Ε.ΒΙ.Ε;

Συμβουλές μαθητών/ριών που έχουν δεχτεί εκφοβισμό προς το εκπαιδευτικό προσωπικό

<https://www.youtube.com/watch?v=pzKXRuKNd8Q&t=125s>

1. Αν δείτε εκφοβισμό ή έχετε υποψία για εκφοβισμό, μην το αγνοήσετε. Αναλάβετε δράση!
2. Ο εκφοβισμός είναι εκφοβισμός όπου κι αν λαμβάνει χώρα (ακόμη κι αν γίνεται εκτός σχολείου, π.χ. διαδικτυακός).
3. Μην πείτε απλά στο παιδί που εκφοβίζεται 'θα το αντιμετωπίσεις', αλλά εξηγήστε του τι θα κάνετε και συζητήστε μαζί του αν είναι ευχαριστημένο με τη συγκεκριμένη προσέγγιση.
4. Δώστε 'φωνή' στους/στις συμμαθητές/ριες και ζητήστε τους να προτείνουν κανόνες και τρόπους συμπεριφοράς μεταξύ τους (π.χ. σεβόμαστε ο ένας τον άλλον).
5. Μην ξεχνάτε τα περιστατικά εκφοβισμού ακόμη κι όταν έχουν αντιμετωπιστεί. Παρατηρείτε όλους/ες τους/τις εμπλεκόμενους/ες μαθητές/ριες έχοντας υπόψη τις μακροπρόθεσμες συνέπειες του φαινομένου στη σωματική και ψυχική τους υγεία.
6. Εξασκείτε αυτό που διδάσκετε! Είναι σημαντικό ως πρότυπα εσείς πρώτοι να επιδεικνύετε την ορθή συμπεριφορά.

ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟΣ...

Επιλέξτε έναν ή μία συνάδελφο που θαυμάζετε ιδιαίτερα και περιγράψτε ένα παράδειγμα συμπεριφοράς του/της (σε σχέση με την Ε.ΒΙ.Ε. και αυτά που συζητήσαμε) που να συμπυκνώνουν τι είναι αξιοθαύμαστο σε αυτόν/αυτήν.

Σύνοψη Ενότητας

01

Μία ολοκληρωμένη «ολιστική σχολική προσέγγιση» συνιστά καθοριστικό παράγοντα για την αποτελεσματική μείωση της Ε.ΒΙ.Ε.

03

Ο ρόλος του σχολικού κλίματος και της συμβουλευτικής λειτουργεί θετικά στην πρόληψη και την αντιμετώπιση της Ε.ΒΙ.Ε.

02

Είναι σημαντικό κάθε σχολική μονάδα να αναπτύσσει την πολιτική της για την πρόληψη και την αντιμετώπιση της Ε.ΒΙ.Ε.

04

Η δυναμική των ομάδων διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στην πρόληψη και την αντιμετώπιση της Ε.ΒΙ.Ε.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων
και Αθλητισμού

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

bullying
stop

Ευχαριστούμε

για την προσοχή σας

Βιβλιογραφικές Αναφορές

Acosta, J., Chinman, M., Ebener, P., Malone, P.S., Phillips, A., & Wilks, A. (2019). Understanding the relationship between perceived school climate and bullying: A mediator analysis. *Journal of School Violence*, 18(2), 200-215. <https://doi.org/10.1080/15388220.2018.1453820>

Allen, K.P. (2010). Classroom Management, Bullying, and Teacher Practices. *Professional Educator*, 34(1), 1.

Ariyanti, S., Hapsah, H., Wiwi, K., & Erfina E. (2021). Parenting style and bullying behavior in adolescents. *Enfermería Clínica*, 31(5), S640-S643. <https://doi.org/10.1016/j.enfcli.2021.07.009>

Αρτινοπούλου, Β., Μπαμπάλης, Θ., Τσώλη, Κ., & Νικολόπουλος, Β. (2023). Σχολικός εκφοβισμός: θεωρία, έρευνα και πρακτικές. Διάδραση.

Babalis, Th., & Tsoli, K. (2017). *Classroom Life: Shaping the Learning Environment, Classroom Management Strategies and Teaching Techniques*. Nova Publishers.

Brock, S. E., Sandoval, J., & Lewis, S. (2005). Διαχείριση κρίσεων στο σχολείο: Εγχειρίδιο για τη δημιουργία ομάδων διαχείρισης κρίσεων στο σχολείο (2η έκδ., Επιστημονική επιμέλεια ελληνικής έκδοσης και πρόλογος Χ. Χατζηχρήστου, μτφρ. Ε. Θεοχαράκη). Τυπωθήτω.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

Γεώργας, Δ. (1995). *Κοινωνική Ψυχολογία (τ. Α)*. Ελληνικά Γράμματα.

Chairunnisa, C., & Dewi, E.K. (2023). The Role of Parenting Practices on Bullying: A Systematic Literature Review. *Proceedings of International Conference on Psychological Studies (ICPsyche)*, 4(1), 316–327.
<https://doi.org/10.58959/icpsyche.v4i1.49>

Chaplain, R. (2003). *Teaching without disruption in the primary school: A model for managing pupil behaviour*. Routledge.

Charalampous, K., Demetriou, C., Tricha, L., Ioannou, M., Georgiou, S., Nikiforou, M., & Stavriniades, P. (2015). The effect of parental style on bullying and cyber bullying behaviors and the mediating role of peer attachment relationships: A longitudinal study. *Journal of Adolescence*, 64, 109-123.
<https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2018.02.003>

Chu, X., & Chen, Z. (2024). The Associations Between Parenting and Bullying Among Children and Adolescents: A Systematic Review and Meta-Analysis. *Journal of Youth and Adolescence*. <https://doi.org/10.1007/s10964-024-02108-1>

Βιβλιογραφικές Αναφορές

- Collins, A. & Harlacher, J.** (2023). *Effective bullying prevention. A comprehensive schoolwide approach*. The Guilford Press.
- Georgiou, S.N., & Stavrinides, P.** (2013). Parenting at home and bullying at school. *Social Psychology of Education*, 16, 165-179. <https://doi.org/10.1007/s11218-012-9209-z>
- Gottman, J.** (2011). *Η συναισθηματική νοημοσύνη των παιδιών*. Πεδίο.
- Graber, R., Turner, R. and Madill, A.** (2015). Best friends and better coping: Facilitating psychological resilience through boys' and girls' closest friendships. *British Journal of Psychology*. <https://doi.org/10.1111/bjop.12135>
- Hinduja, S. & Patchin, J.W.** (2018). *Developing a Positive School Climate: Top Ten Tips to Prevent Bullying and Cyberbullying*. Cyberbullying Research Center.
- Goleman, D.** (2011). *Η Συναισθηματική Νοημοσύνη, Γιατί το «EQ» είναι πιο σημαντικό από το «IQ»*; Πεδίο.
- Hughes, M. & Kroehler, C.** (2014). *Κοινωνιολογία: Οι βασικές έννοιες*. Κριτική.
- Κοσμόπουλος, Α. & Μουλαδούδης, Α.** (2009). *Ο Carl Rogers και η προσωποκεντρική του θεωρία για την ψυχοθεραπεία και την εκπαίδευση*. Ελληνικά Γράμματα.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

Μπαμπάλης, Θ. (2011). *Η Ζωή στη Σχολική Τάξη. Διάδραση.*

Μπρούζος, Α. (2004). *Προσωποκεντρική συμβουλευτική.* Τυπωθήτω.

Μπρούζος, Α. (2009). *Ο εκπαιδευτικός ως λειτουργός συμβουλευτικής. Μια ανθρωπιστική θεώρηση της εκπαίδευσης.* Gutenberg.

Navarro, R., Yubero, S., and Larrañaga, E. (2015). Psychosocial risk factors for involvement in bullying behaviors: empirical comparison between cyberbullying and social bullying victims and bullies. *School Mental Health*, 7(4), 235–48. <https://doi.org/10.1007/s12310-015-9157-9>

OECD (2023). *PISA 2022 results (Volume II). Learning During -and From- Disruption.* OECD.

Pirc, T., Pečjak, S., Podlesek, A., & Štirn, M. (2023). Perceived Parenting Styles and Emotional Control as Predictors of Peer Bullying Involvement. *International Electronic Journal of Elementary Education*.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

Putri, R. A., Kamariyah, N., Hasina, S. N., Firdaus, & Noventi, I. (2024). Characteristics of Adolescents and Parenting Style of Bullying Behavior. *Revista De Gestão Social E Ambiental*, 18(5), e05640. <https://doi.org/10.24857/rgsa.v18n5-094>

Rajendran, K., Kruszewski, E. and Halperin, J.M. (2016). Parenting style influences bullying: a longitudinal study comparing children with and without behavioral problems. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 57, 188-195. <https://doi.org/10.1111/jcpp.12433>

Rogers, C & Beck, M. (2022). *Becoming a person*. Mockingbird Press.

Stavrinides, P., Nikiforou, M., & Georgiou, S. (2015). Do mothers know? Longitudinal associations between parental knowledge, bullying, and victimization. *Journal of Social and Personal Relationships*, 32(2), 180–196. <https://doi.org/10.1177/0265407514525889>

Stephen, B. (2005). *Διαχείριση κρίσεων στο σχολείο: εγχειρίδιο για τη δημιουργία ομάδων διαχείρισης κρίσεων στο σχολείο*. Τυπωθήτω.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

Thapa, A., Cohen, J., Guffey, S., & Higgins-D' Alessandro, A. (2013). A review of school climate research. *Review of Educational Research*, 83(3), 357–385. <https://doi.org/10.3102/0034654313483907>

Τσιμπουκλή, Α. (2012). Εκπαιδευτικό υλικό – Θεματική ενότητα: Δυναμική ομάδας και επικοινωνία στην εκπαίδευση ενηλίκων. ΙΝΕ/ΓΣΕΕ.

Τσώλη, Κ., & Μπαμπάλης, Θ. (2023). Δεξιότητες ζωής: θεωρία και εφαρμογές για εκπαιδευτικούς και γονείς. Διάδραση.

Χατζηχρήστου, Χ. (2012). Διαχείριση κρίσεων στη σχολική κοινότητα. Τυπωθήτω.

Χρήσιμες διευθύνσεις στο διαδίκτυο

<https://www.unesco.org/en/health-education/safe-learning-environments>

<https://worldantibullyingforum.com/resources/#publications>

<https://www.unicef.org/greece/%CF%83%CF%8D%CE%BC%CE%B2%CE%B1%CF%83%CE%B7-%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CF%8E%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B1-%CF%80%CE%B1%CE%B9%CE%B4%CE%B9%CE%BF%CF%8D>

<https://anti-bullyingalliance.org.uk/>

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων
και Αθλητισμού

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

bullying
stop

